କବି ବାଞ୍ଛାନିଧି ଯେତେବେଳେ ଲେଖୁଥିଲେ

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଦେ

ଭାରତ ଇଂରେଜ ଶାସିତ, ପରାଧୀନ । ପ୍ରାୟ ୯୨ ପ୍ରତିଶତ ଲୋକ ନିରକ୍ଷର । ସେବକାର କଥା ଆଜିକୁ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ପରି ଲାଗିବ । ସେତେବେଳର ଅନେକ କଥା ସତ୍ୟ ହେଲେ ବି ଏବକାର ଲୋକଙ୍କର ଭାବନାର ବାହାରେ । ରାସ୍ତାଘାଟ ବିହୀନ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀମାନେ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଅଚେତନ ଥାଇ କେବଳ ଉଦରସର୍ବସ୍ୱ ଭାବରେ କଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ । ଶାସକ ଆଗକୁ ଯିବାର କାହାରି ସାହସ ନଥାଏ । ନାଲି ପଗୁଡ଼ିଆ(ପୋଲିସ) କୁ ଦେଖିଲେ ଲୁଗାପଟା ଖରାପ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଭୟରେ ଘରେ ଲୁଚୁଥିଲେ । କବି ବାଞ୍ଛାନିଧି ସେତେବେଳେ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ଲେଖୁଥିଲେ ।

ମୋର ସେତେବେଳକୁ ଛଅସାତ ବର୍ଷ । ଆମକୁ ଶାସନ କଣ ସ୍ୱରାଜ କଣ ଏହା ବାରିବାର ବୟସ ହୋଇନଥାଏ । ଶାସନ ବୋଇଲେ ଆମେ ପିତାମାତା ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶାସନ ବୁଝୁଥିଲୁ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱରାଜ କଣ ? ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଚାହାଳିଟିଏ ଥାଏ । ସେଠାକୁ ପଢିବାକୁ ଯାଉଁ, ପାଠ୍ୟ ମଧୁବାବୁଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଆଉ ଯୋଗ, ବିୟୋଗ, ଗୁଣନ ହରଣକୁ ନେଇ ଗଣିତ । ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମାଇନର ବା ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ପାଶ କରିଥାନ୍ତି । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଟିକିଏ ଇଂରାଜୀ ଚାଖିବାକୁ ପଡ଼େ ବାପାଙ୍କ ପଇସା ଥିଲେ ହୁଏତ ପୁଅ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଢିବ । ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ହାକିମ ହେବ, କୋଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଟାଇ ପିନ୍ଧି କଳା ସାହେବ ହେବ । ଅର୍ଥାଭାବ କାରଣରୁ ଅଳ୍ପ ପିଲା କିନ୍ତୁ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ଚଉଷଠି ପଇସାରେ ଏକ ଟଙ୍କା । ଏହି ଟଙ୍କାରେ ୨୪ସେର ଭଲ ଚାଉଳ । ଦୁଧ ସେର ଛଅ ପଇସା, ଘିଅ ସେର ଦଶଣା ବା ଚାଳିଶି ପଇସା । ୭ ହାତି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ସାତଅଣା । ବାଇଗଣ ଅଣାକୁ ୪/୫ ସେର, ଖାଇବା ତେଲ(ସୋରିଷ) ସେର ତିନି ଅଣାରୁ ସାଢେ ତିନିଅଣା । ମାଛ, ବିଲ, ନଈ, ପୋଖରୀରେ ଯାହାକୁ ଯେତେ । ଏତେ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ ଅର୍ଥାଭାବ କାହିଁକି ? ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସୂ ଭାରତ ପୁଣି ଅର୍ଥାଭାବ ? ମୀନୋ ମସାନୀଙ୍କ ମତରେ ପାରାଡ଼କ୍ସ ହିଁ ଅର୍ଥାଭାବ କାରଣ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ଭାରତରେ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଅତିନଗଣ୍ୟ ପୁଣି ରାସ୍ତାଘାଟ ଅଭାବରୁ ଉତ୍‌ପନ୍ନୀ ଅନ୍ୟତ୍ର ପରିବହନ କରାଯାଇପାରେନା । ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ ଅକତିଆର କରୁଥିଲେ ଆମ ଶାସକ ଇଂରେଜ । ଇଂଲଣ୍ଡୀୟ ବା ସାହେବମାନେ ଏ ଦେଶର କଲେକ୍ଟର, ଏସ.ପି. ଓ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲ ଅତିକ୍ରମ କଲେ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଓ ଇଂରାଜୀ ପଢିଲେ ଦୁପଟି, କିରାଣୀ ଅବା ଲୋକାଲ ଇଣ୍ଡିୟାନ୍ ଡ଼ାକ୍ତର । ପାଠୁଆ ଖୁବ୍ କମ, ପୁଣି ଯେତେ ପାଠ ପଢୁନା କାହିଁକି ଇଂରାଜୀ ପାଠ ନ ଜାଣିଲେ ସବୁ ଅସାର ?

ଗ୍ରାମ ବହୁଳ ଭାରତର ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରି ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଆନ୍ତି, ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବିବାହ ବ୍ରତ ପିତୃମାତୃକର୍ମ ଓ ଛୁଆକୁ ପଢାଇବାକୁ ହେଲେ ସାହୁକାରର ଶିକାର ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ନାହିଁ, ଯେଉଁମାନେ ପାଠୁଆ ହେବେ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢିବାକୁ ଗଲେ, ଶିକ୍ଷାୟତନରୁ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ସ୍ତୁତିଗାନ କରିବାକୁ କବିତାମାନ ଅଭ୍ୟାସ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓ ସରକାରୀ ଉତ୍ସବରେ ଗାନ କଲେ । ସେପରି ସ୍ତୁତି କବିତା ଗୋଟେ ଦିଟା ମନେପଡ଼େ-

ମହାରାଣୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆଙ୍କ ବିଷୟରେ ଗାଉଥିଲୁ ଟୋଖି ରାଗରେ

ମା ନାମ ମହିମା ମହୀମଣ୍ଡଳେ
ମା ନାମର ଶାନ୍ତି ତପନ ତଳେ
ମା ନାମ ମାଧୁରୀ ମାନବ ପ୍ରାଣେ
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ଧ୍ରୁବ ସମାନେ
ଯାର ନାମେ ପ୍ରମାଣିତ ।
ସେହି ମହାଦେବୀ ମାତା ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଭବ ଧାମୁଁ ତିରୋହିତ ।

ଅଥବା ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ବିଷୟରେ

ଗାଅ ସର୍ବେ ହର୍ଷ ଭରେ ବାଜ ବାଦ୍ୟ ବାଜରେ
ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ଶ୍ରୀ ଜର୍ଜ ପଞ୍ଚମ ଆଜି ରାଜ ରାଜ୍ୟରେ
ତରଳ କଲ୍ଲୋଳ ଲହରୀ ତୋଳି
ମହୋଦଧି ଗାଉ ଜର୍ଜାମେରୀ
ବନେ ବନେ ପିକ ସମାଜ ଗାଉ ମଧୁର କୁଜନ ବ୍ୟାଜରେ ।
ସରଗରୁ ହେଉ କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି ପଡୁ ବିଶ୍ୱରାଜ ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟି
ସୁଚିର ଜୀବନ ଲଭନ୍ତୁ ରାଜାରାଣୀ ଭବ ଭାରତରେ ।

ଅବା

Long live our king
Long live our boble king
Long live our gracious king
Long live our king.

ଆମେ ପାଠ ପଢୁଛୁ, ଶୃଂଖଳା ଶିଖିବୁ, ସଭ୍ୟ ହେବୁ, ନୋହିଲେ କଳାସାହେବ ହେବୁ କିପରି ? ଗାଁ ଗହଳିରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱରତ୍ତୋଳନ ଅସମ୍ଭବ । ଗାଁ ଚୌକିଦାର, ତା ଉପରେ ଦଫାଦାର ଓ ତା ଉପରେ ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ(ଏ ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନୁହନ୍ତି, ଇଂରେଜ ସୃଷ୍ଟ ଏକପଦବୀ, ଯେଉଁମାନେ କେତେ ଗ୍ରାମ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ଅଂଚଳ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ କରନ୍ତି) ସରକାର ବିରୋଧୀ ସାମାନ୍ୟ -ତମ ଘଟଣା ଥାନାରେ ଜଣାଇବାକୁ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଗାଁର କୃଷକ, ମୂଲିଆ, ତନ୍ତି, ନୀଳଚାଷୀ, ଝୋଟ ଚାଷୀ, ଲୁଣ ମାରୁଥିବା ଦାଣ୍ଡିଆ ଇତ୍ୟାଦି ନିଜ ନିଜ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ହତକର୍ମ ହୋଇ ଦୁଃଖ ନୈରାଶ୍ୟରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ । ଇଂରେଜମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଉପନିବେଶ ବାଦ ଚଳାଇ ଦେଶରୀ ଶିଳ୍ପୀ, କାରୀଗର , କୃଷକ, ମୂଲିଆର ଜୀବିକାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ଇଂଲଣ୍ଡର ଡ଼ାଣ୍ଡି, ଲଙ୍କାସାୟାର, ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟାର ଇତ୍ୟାଦିରେ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ସାଧନ କରି ଭାରତୀୟ ଶିଳ୍ପର କଣ୍ଠରୋଧ କରିବା ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଭାରତକୁ ଶୋଷଣ କଲେ ଯାହା ଫଳରେ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଦୁଃଖରେ ଗାଇଥିଲେ-

କାହୁଁଅଇଲେ ବିଦେଶୁଁ ଏ ବେପାରୀ, ଆମେ ସାଇଲୁଁ ସବୁ ହେଲୁ ଭିକାରୀ । ସମସ୍ତ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଏହି ଆର୍ଥିକ ଦୁସ୍ଥିତି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରକୁ ବିଶେଷ ଆଲୋଡ଼ିତ ଓ ବ୍ୟଥିତ କରିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଆମ ମୁଣ୍ଡର ବଶ ଏତେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇନଥାଏ । ବାଞ୍ଛାନିଧି କିଏ ? ଆମେ କିଏ ? ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ଦେଇ ପାଠ ପଢିବା ଓ ଶନିବାର ଘରକୁ ଆସି ଦୁଧ, ଦହି, ଆମ୍ବ, ସପୁରୀ, ତାଳପୀଠା ଓ ମା ହାତରନ୍ଧା ବିଭିନ୍ନ ସୁଆଦର ମାଛ ତରକାରୀ ଖାଇବା ଆମ ସେବେର କାମ ଥିଲା । ଏହି ଶନିବାର ରବିବାରରେ କେବେ କେବେ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଟା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ଚଦର ପକାଇ ବେକକୁ ଝୁଲା ଓଳାଇ ଆମ ଘରେ ଆସି ପହୁଞ୍ଚିବାର ମୁଁ ଦେଖେ । ବାପା ତାଙ୍କୁ ଜଳଖିଆ ଖୁଆନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଲିଥୋ ଛପା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ନେଇ ଟଙ୍କେ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦିଅନ୍ତି । ମା କହେ ସେମାନେ ଗାନ୍ଧି ଲୋକ କଂଗ୍ରେସ କରୁଛନ୍ତି । ଭାତ ଖାଇବସି ମାଙ୍କ ଉଦେଶ୍ୟରେ ବାପା କହନ୍ତି ଏମାନେ ଘୁରୁଛନ୍ତି ସିନା, ଇଂରେଜ ହାତରେ ଗୁଳାବାରୁଦ, ସେମାନେ କ'ଣ ସହଜରେ ଏ ଦେଶ ଛାଡ଼ିଯିବେ ଏ ପାଖ ଗାଁର ଜଣେ ଧନୀ , ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ ସେ ଆଇ.ଏ. ପାଶ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ମୋତେ କେବେ କେବେ ପଚାରନ୍ତି ତୋ ଘରକୁ ସେ ଦୁଇଜଣ ଆସିଥିଲେ କି ? ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ଗାନ୍ଧି ସ୍ୱାଧୀନ କରିବ । ଇଂରେଜ ଶାସନ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ଏମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ ସେ ଛାଡ଼ିଦେବ ? ଛି,ଛି ଆରେ ଜୋର ଯାର, ମୁଲକ ତାର ତୁ କଣ କହୁଛୁ ? ବାଞ୍ଛାନିଧିଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଅହିଂସା ଅସହଯୋଗ ସେପରି କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରି ନଥିଲା ପ୍ରାୟ, ତେଣୁ ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଗାଇଥିଲେ-

କହ କହ କେଉଁଜାତି ପାଇଛି ମୁକତି କରି ହୁରି ହାରି ଗୁହାରୀ +++ ।

ସେତେବେଳେ ଶୁଣିବାର ମାଧମ ଆଜି ପରି ନଥିଲା । ଏବେ ଯେପରି ଭିଡ଼ିଓ ଗାଁକୁ ଗାଁ ବୋହିନେଇ ରାମାୟଣ ମହାଭାରତ ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଏସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଚୁଙ୍ଗାବାଲା ଫନୋଗ୍ରାମ ମୁଣ୍ଡେଇ କେହି କଦବା ଗାଁକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି । ତାହାବି କେବଳ ଖରାଦିନରେ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ରାସ୍ତା ଅଭାବରୁ ଗମନା ଗମନ ଅସମ୍ଭବ । ଗାଁରୁ ଖାଇ ଚାରି / ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ନେଇ କୀର୍ତ୍ତନ ବା ଏଡିଠାରେ କିଛି ସଂଗୀତ ଶୁଣାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗାଁ ଚୌକିଦାର ଓ ଦଫାଦାରକୁ ହୁସିଆର । ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ବା ଦଶବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ହାଟ ବଜାର ପାଇଁ ପଠାଇଲେ ଜଳେଶ୍ୱର ଯାଉ । ସେଠାରେ କେବେ କେବେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଗୀତ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ।

ସେତେବେଳେ ଭାରତରେ କେତେ କଣ ହେଉଥାଏ, ଆମେ କେମିତି ଜାଣିବୁ ? ଖବର କାଗଜ ବୋଇଲେ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସମାଜ କଟକରୁ ଓ ଦୈନିକ ଆଶା ବରହମପୁରୁ । ଗୋଟିଏ ଗାଁକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବି ଖବର କାଗଜ ଆସୁନଥାଏ । ପାଞ୍ଚ ସାତ ଖଣ୍ଡି ଗାଁରେ କାଗଜ ଯିଏ ଆସୁଥିବ ଓ କେଜାଣେ । ଆଣୁଥିବେ ପୁଣି ଜଣେ ଧନୀ ଜମିଦାର, ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଖବର କାଗଜଟିଏ ଆସୁଥିବ ତ କେଜାଣି ଆଣୁଥିବେ ପୁଣି ଜଣେ ଧନୀ ଜମିଦାର ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଖବର କାଗଜ ମାଗି ପଢିବାର ସାହାସ କାହାର ?

ତେବେ ନିଶ୍ଚିୟ କିଛି ଚମକପ୍ରଦ ଘଟଣା ଘଟୁଥିବା କେବେ କେବେ ଜନମୁଖରୁ ବା ବାଞ୍ଛାନିଧିଙ୍କ କବିତାରୁ ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ସାଇମନ କମିସନ ବିଷୟରେ-

ସାଇମନ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖା, ସରିଗଲା ହେଲା ବଜାରେ ବିକା

ସାତ ଭାଇ ସାଇମନ ନିଷ୍ଠେ ଦେବେ ଡ଼ୋମିନିୟନ

ରିପୋର୍ଟ ପଢିସାରି ମୋ ଭାଇ ମନ କିଆଁ ହୋଇଲା ଫିକା ।

ଗୀତଟି ଶୁଣିବାକୁ ଭାରି ମଜ୍ଜା ଲାଗୁଥାଏ କିନ୍ତୁ ଏହାର ମର୍ମ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝିବୁ ?

ଜାତୀୟ ପତାକା ଜାତିର ଗର୍ବ ଗୌରବ ଓ ପ୍ରାଣ । ଏହା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱର ପ୍ରତୀକ । ଏହି ପତାକାର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷାକରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବାସୀର ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମେରିକାର ଗୃହ ଯୁଦ୍ଧ ରକ୍ଷାକରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବାସୀର ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମେରିକାର ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ୯୦ ବର୍ଷିୟା ବାରବାରା ଫ୍ରିଚି ଜାତୀୟ କତାକାକୁ ଗୁଳି କରୁଥିବା ବିଦ୍ରୋହୀ ବାହିନୀର ସେନାପତିଙ୍କୁ ସସୈନ୍ୟ ତାଙ୍କ ଘର ଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଘରର ଶିଖର ଭାଗରେ ଜାତୀୟ ପତାକାକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସ୍ୱଦ୍ଧାର ସହିତ କହିଥିଲେ-

Shoot, if you must, this old grey head

But save your country's flag, She said.

ଫଳରେ ଗୃହଯୁଦ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଛେଦ ପଡ଼ିଥିଲା ଜାତୀୟ ପତାକା ପ୍ରତି ଏହି ପ୍ରେମ ଓ ଭକ୍ତି ବାଞ୍ଛାନିଧିଙ୍କ ସଂଗୀତରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଉଦାତ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଗାଇ ଉଠିଥିଲେ

ରେ ପତାକା ଜାତିର ଗରବ, ଜାତିର ଜୀବନ ପରାଣ ତୁହିରେ ।

ଏହି ପତାକା ତଳେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଜାତି ତାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଛଡ଼ାଇ ଆଣି ପାରିବ ଓ ରକ୍ଷାକରି ପାରିବ । ଚାରଣ କବିଙ୍କ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିରେ କିନ୍ତୁ କି ହେବ ଏ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଘେନି ? ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମିଳିବାକୁ ବାକି ଅଛି ।

ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ

ଗୋପୀନାଥପୁର, ଚମୌଜା, ଜଳେଶ୍ୱର